

ქართველთა სამეურნეო საქმიანობის საფუძველი – ქრისტიანული ეთიკა

„მიხედეთ მიწას; მიწა დაგაპურებთ და გაგათბობთ თქვენ. ბუნებასთან კავშირი აჯანსაღებს კაცის სულსა და სხეულს. ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რომ შეიცვალოს ჩვენი დღევანდელი ყოფა, ამაღლდეს ზნეობა, აყვავდეს ჩვენი მეურნეობა... საქართველო ყოველთვის იყო და კვლავაც უნდა გახდეს ვაზისა და ხორბლის ქვეყანა.“

ილია მეორე

შუმერულად ნამ-ლუ-ულუ – „კაცობრიობა“ – homo sapiens-ის ყველა თვისებას გულისხმობს. მრავლისმომცველ ცოდნათა შორის უმთავრესი ხორბლისა და ღვინის ცოდნაა. შუმერულ მითოსში ენქიდუ ნახევრად ადამიანია. მისი გაადამიანურებისთვის საჭირო ხდება მას შეაჭამონ პური და დააღვინონ ღვინო: „პური შეჭამე, ეს სიცოცხლის არის სათავე, დალიე ღვინო, იგი მიწის საჩუქარია“. ეს თვითმყოფადი ხალხი შეგნებით ყველა სხვა ხალხზე მაღლა იდგა. აქედან უნდა გავარცხლებულიყო კულტურა და წესრიგი. მართუ დასავლური წარმოშობის სემიტური ხალხის ეპონიმია. იგი მოკლებული იყო ადამიანურობას: „მართუმ არ უწყის, რა არის სახლი, უმი ხორციოთ იკვებება, არ უწყის ხორბალი, არ მარხავს თავის მკვდარს, უდაბნოში დაეხეტება, იგი ველურია“.

შუამდინარეთის სამიწათმოქმედო ყოფა ეფუძნებოდა მიწის ქაღალმერთის („დიდი ღმერთის“) მოსაობას. მიწა ნაყოფიერების ღვთაებად, სასიცოცხლო ძალის შემცველად მიაჩნდათ, რისი ანარეკლიც ფშავში და ხევსურეთში მიწაზე დაფენილ თივაზე ქალის მშობიარობის ჩვევაში ჩანს. მიწა, როგორც შუმერთა, ასევე ქართველთა წარმოდგენით, დედურ საწყისს განასახიერებდა. მიწა „შეურყვნელი“, „შეუბღალავი“, „სუფთა“ და „წმინდაა“. „წმინდა ნაკვეთი“ გაღვთიურებულია წარმართულ საქართველოში. დედა-უფალი, ადგილის-დედა, პროტოქართველურ ქვეყნებში გვევლინებოდა, როგორც ჰერა (არტემიდეს კულტი, სვანეთში დალის კულტის სახით).

მესოპოტამიის, წინა აზიისა და ამიერკავკასიის დიდი ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ოლქი სამართლიანად ითვლება სამიწათმოქმედო ცივილიზაციის კერად. აქ თავდაპირველად შექმნილი მეურნეობისა და მეურნეობრიობის ფორმები

შემდგომში საფუძვლად დაედო ევრაზიის მთელ ტერიტორიაზე (გარდა სამხრეთ-აღმოსავლეთისა), მოგვიანებით წარმოშობილ აგრარულ სამეურნეო-კულტურული კომპლექსების სხვადასხვა ტიპს, რომელიც ძირითადად მარცვლეული კულტურების, მევენახეობა-მეღვინეობის, მსხვილფეხა და წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვის მოშენებასა და მათგან მიღებული პროდუქტების მოხმარებაზე იყო ორიენტირებული. ეს აგროსამეურნეო-კულტურული კომპლექსი და მასთან დაკავშირებული კვების სპეციფიკური თავისებურებანი გავრცელდა მხოლოდ ევრაზიის კონტინენტებზე, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ჩრდილოეთ აფრიკის მცირე ნაწილს.

ძველად ევფრატს ბაბა-ნუნუ, ქართულად, პურ-ღვინო ერქვა. პურ-ღვინის ნაკვალევს თუ გავყვებით, საქართველოს აღმოვაჩინო. პურ-ღვინის ქვეყანამ სიღრმისეულად გაიგო პური და ღვინო ქრისტიანული ზიარების საიდუმლო. მეღვინეობისა და ქართული სუფრისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ქრისტიანობას არ წაუერთმევია. ქრისტიანობა იქცა ქართული ზნე-ხასიათის საყრდენ ღერძად, რომლის ირგვლივ ბრუნავს ჩვენი ეროვნული ცნობიერება. ქრისტიანობას სასიკეთოდ შეერწყა უძველესი ქართული ტრადიციები და წარმართულ ჩვეულებათა ის ღირებულებები, რომლებიც ეროვნულ ინტერესებს გამოხატავდა. ეს განსაკუთრებით ნათლად ჩანს ყველაზე კონსერვატული ტრადიციის – კვების გაკეთილშობილებაში. პურ-ღვინით გამასპინძლების უძველესი წესი ქართულ ხასიათში შესისხლხორცებულია, ქართველი დაულოცავად ღვინოს არ შესვამს. ქართული სუფრა – მოყვასისადმი სიყვარული, პურ-ღვინისა და ჭეშმარიტების თანამოზიარობა, გაცემა და გამასპინძლება, ჭირისა და ღვინის თანამოზიარობა – ქართული ხასიათის გამოვლენის უძველესი ქრისტესმიერი წესია. ქრისტე არ გამობდა მიწიერ ცხოვრებას, აკურთხებდა მას. იესო მონაწილეობდა საქორწინო ნადიმებში. ადამიანები მასზე ამბობდნენ: „აი, კაცი, რომელსაც უყვარს პურის ჭამაც და ღვინოც.“

საქართველო უძველესი დამოუკიდებელი აგრარული კულტურის, ტრადიციებისა და საკვებმომპოვების მოწინავე გამოცდილების ქვეყანაა. ქართველთათვის მიწათმოქმედება და მეცხოველეობა არა მხოლოდ უბრალო სამეურნეო საქმიანობა, არამედ ერთგვარი ღვთისმსახურება იყო. ტრადიციულ საკვებ პროდუქტებზე მოთხოვნილება ქართველებში გენეტიკურია, იგი ათასწლეულების მანძილზე იხვეწებოდა, როგორც გემოვნება და მკვიდრდებოდა, როგორც კვების

ხასიათი. ყოველივე ამან განაპირობა ქართველთა განსხვავებული ჩვევები, სურვილები და მისწრაფებები ამ ქვეყნიურ ცხოვრებაში, რაც მიწასთან მარადიული ურთიერთობის თავისებურებებიდან გამომდინარეობს. თეიმურაზ ბაგრატიონი წერს: „უძველესთა შინა, რომელთამე ჩვენთა და ვიეთამე სხვათაცა მემატიანეთა, აღწერილთა იპოვების მოთხრობანი ესე სახედ, ვინათგან პირველყოვლისა მუშაკობანი მიწისანი შემოდებულ არიან მათგან“[10].

ქართველი ერის გენეტიკური ქმნადობის ევოლუციურ პროცესში ყალიბდებოდა მეურნეობის გაძღოლისა და ბუნებათსარგებლობის პრინციპებიც, მისი მოვლა-პატრონობის უნიკალური წესები. საქართველოს გეოგრაფიული გარემო, მკვეთრად გამოხატული ვერტიკალური ზონალობა განაპირობებდა მთისა და ბარის ეკონომიკური ზონების ფორმირებას, სოფლის მეურნეობის გაძღოლის სპეციფიკურ თავისებურებას, რომელიც ბუნებათსარგებლობის პრინციპებს, ნიადაგდაცვით მიწათმოქმედებასა და ბუნებრივ-კულტურულ მეცხოველეობას ეფუძნებოდა.

ქართველები მამულის ერთგული, მიწაზე დამკვიდრებული ერია; ქართველის მიწასთან უღალატო კავშირშია ქვეყნის სიძლიერე. „ჩვენებური გლეხი ბინადარი კაცია, საცა დაბადებულა, იქ მკვიდრად ფეხ-მოკიდებულია და ღრმად ფეხვგადგმული. იგი თავის მამა-პაპეულ ბინაზედ დამოკიდებულია მარტო საეკონომიო ანგარიშით კი არა, არამედ სულითაც და გულითაც, ესე იგი ზნეობითაც შემსჭვალულია. მისი სოფელი სამკვიდროა, თვითონ „მკვიდრია“ თავის სოფლისა და სხვა თავ-მოსაწონებელი სახელი არ იცის“, – წერდა ილია ჭავჭავაძე.

ქართველი ერის სპეციფიკა, მომდინარე მისი გენეტიკური კოდიდან, ასახვას პოულობს ტრადიციებში, რომელიც განსაკუთრებული თავისებურებებითა და რაციონალურობით წარმართავს ცხოვრების სამეურნეო სფეროს და რამაც უზრუნველყო ქართველთა უძველესი და უმთავრესი საქმიანობის – სოფლის მეურნეობის გადაქცევა ქართული სახელმწიფოს წარმოქმნის საფუძვლად. ქართული სახელმწიფო უძველესი დროიდანვე ხასიათდებოდა სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურულ-პოლიტიკური ინტეგრაციით (დ. მუსხელიშვილი). საქართველოს სახელმწიფო ტერიტორია ქართველი ხალხის ორგანული სოციალურ-ეკონომიკური და ეთნო-კულტურული კანონზომიერი განვითარების შედეგია იმ მიწაზე, სადაც სახელმწიფოსთან ერთად შეიქმნა ქართული ეროვნება და ეროვნული ცნობიერება.

კულტურული ვაზის ასაკის ზუსტი დადგენა არ ხერხდება. პ. ჟუკოვსკი ვაზის გამოყენების ასაკს 7-9 ათასი წლით განსაზღვრავს. რ. ვაინპოლდი წიგნში

„გაუმარჯოს ბახუსს“ ავითარებს აზრს, რომ ვაზის ნაყოფს (ტყის ვაზი **Vitis silvestris**) საკვებად იყენებდნენ ადრეული ქვისა და ბრინჯაოს ხანის ადამიანები ხმელთაშუა ზღვის აუზში, კავკასიონის სამხრეთში, ახლო აღმოსავლეთსა და ცენტრალურ ევროპაში. ა. ნეგრული აბორიგენული ვაზის ჯიშების შესწავლის საფუძველზე გამოყოფს სამ ძირითად ეკოლოგიურ-გეოგრაფიულ ჯგუფს. პონტოს ჯგუფში შედის საქართველო, მცირე აზია, საბერძნეთი, ბულგარეთი, უნგრეთი, რუმინეთი, მოლდავეთი (ბესარაბია); დასავლეთის ჯგუფში – საფრანგეთი, გერმანია, ესპანეთი, პორტუგალია; აღმოსავლეთის ჯგუფში – შუა აზია, ავღანეთი, ირანი, სომხეთი და აზერბაიჯანი. პ. ჟუკოვსკის შესაძლებლად მიაჩნია საქართველოში მევენახეობის დასავლური (კოლხეთის) და აღმოსავლური (იბერიის), ორი ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი კერების წარმოშობა. ა. ნეგრული [1,20] თვლის, რომ დაახლოებით 5-7 ათასი წლის წინ ვაზი კულტივირებული იყო ამიერკავკასიაში, მესოპოტამიასა და ეგვიპტეში. მისი ვარაუდით, საბერძნეთიდან ვაზის კულტურა გავრცელდა ხმელთაშუა ზღვის სანაპირო ქვეყნებში, დასავლეთით, ჯერ რომში (იტალიაში), შედარებით გვიან კი – საფრანგეთში. პ. ჟუკოვსკი გამოთქვამს მოსაზრებას, რომ ძველი წელთაღრიცხვის მეხუთე ათასწლეულში შუმერში განვითარებული მევენახეობა ნასესხები უნდა იყოს ამიერკავკასიიდან და ინდოეთიდან [2,268]. „გილგამეშიანში“ ვაზი „სიცოცხლის ხედ“ მოიხსენიება. მას ხელოვნურ ტერასებზე აშენებდნენ, ამ კულტურის დასანერგად ყოველ ღონეს ხმარობდნენ. როგორც ძველ შუმერს, ვაზი ქართველსაც „სიცოცხლის ხედ“ ჰქონდა მიჩნეული.

ე. კაგაროვის მოსაზრებით, „მევენახეობისა და მეღვინეობის აკვანი აზიაში უნდა ვეძიოთ. შესაძლოა, კავკასიაში, მის დასავლეთ ნაწილში და, საზოგადოდ, შავი ზღვისპირა ქვეყნებში, სადაც ვაზი უაღრესად კარგად ხარობს, ადის რა მაღალ ხეებზე“ [3,155]. მრავალ ენაში „ღვინო“ შესულია ერთი საერთო ძირით: ბერძნული – ოინოს, ლათინური – ვინუმ, ხეთური – ვიანა, სომხური – გინი, რუსული – ვინო, გერმანული – ვაინ; ებრაული – იაინ, ასურული – ინუ და სხვა. აკადემიკოსმა გიორგი წერეთელმა ქართველური, სომხური და სემიტური ენების მონაცემთა შედარების საფუძველზე დაასაბუთა, რომ მთელ მსოფლიოში ქართულიდან გავრცელდა „მაღალი სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მახვენებელი ისეთი სიტყვა, როგორც არის ღვინო“ [4,10].

მცირე აზიაში მევენახეობის გავრცელების პიონერებად ხეთები ითვლებიან. ხეთები ტელეფინუსს ბუნების გაცოცხლებისა და ნაყოფიერების ღმერთად მიიჩნევდნენ. ივრიზის კლდეზე ნაკვეთ რელიეფში ტელეფინუსს ერთ ხელში პურის თავთავები უჭირავს, მეორეში – ყურძნის მტევნები.

ვაზი ებრაელი ხალხის სიმბოლური გამოხატულებაა: „რადგან უფალ ცაბაოთის ვენახი ისრაელის სახლია“ (ეს. 5,7). წმინდა პროლექტებია პური, ღვინო და ზეთი: „მიუგებს უფალი და ეტყვის თავის ერს: აჰა, გიგზავნი პურს, ღვინოსა და ზეთს, და გაძეხით ამით; სასირცხოდ აღარ გაგხდით ხალხების თვალში“ (იოე. 2,19). ბიბლიის მეტაფორული აზროვნებით, ყოველი მშვენიერი და ამადლებული გაიგივებულია ღვინოსთან, ხოლო ყოველი დამდაბლებული და ცოდვილი – ძმართან. ძველ ისრაელში ღვინოს მეტაფორულად „ყურძნის სისხლს“ უწოდებდნენ.

მითი ვაზისა და ღვინის შესახებ მევენახეობის გავრცელების არეალში უნდა წარმოშობილიყო. მეცნიერები ასეთად მცირე აზიასა და კავკასიას მიიჩნევენ. შუამდინარეთში ვაზი მეორეული მოვლენაა. მხოლოდ შუმერულმა მითოლოგიამ შემოინახა ვაზისადმი ადამიანის დამოკიდებულების მთელი სამყარო, რაც საუკუნეების განმავლობაში ვითარდებოდა ხმელთაშუა ზღვის და შავი ზღვის აუზების ხალხთა მითოლოგიურ აზროვნებაში. ბერძნულ პანთეონში ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ღმერთი მევენახეობა-მეღვინეობის მფარველი ღვთაება დიონისე, იგივე ბახუსია. დიონისეს შესახებ არსებული მითები და ნიშან-თვისებები არ მიუთითებს მის ბერძნულ წარმოშობაზე (ბახუსი – ბერძნული სიტყვა არ არის). მითი დიონისეს შესახებ აღმოსავლური წარმოშობისაა. თავდაპირველად დიონისე თავისი ცხოველური არსით ხარის კულტთან იყო გაიგივებული. დიონისეს ხარის კულტთან გაიგივება – ხთონიურობა ამ კულტის უძველეს წარმოშობაზე მიგვანიშნებს. იგი მცენარეულობის ღვთაებად ითვლებოდა, მოკვდავი და კვლავ გაცოცხლებადი ბუნების ღმერთადაც მიიჩნევდნენ (შევადართ დიონისე ოსირისს). დიონისესადმი მიძღვნილი ზეიმები, დიონისეები, იმართებოდა წელიწადში ოთხჯერ: შემოდგომაზე (მაჭრის დაყენება), ზამთარში (დაღვინება), ზამთრის დასასრულს (ახალი ღვინო) და გაზაფხულზე (ვაზის გაფურჩქვნა, ვაზის ყვავილობა).

მესოპოტამიის ხალხთა კულტურის ამსახველი ვაზისა და ხარის კულტის ნიშან-ელემენტები კარგად ჩანს ბასკეთის პროვინციის ეჩალარის მოედანზე აღმართულ „ეჩალარის ჯვრის“ სახელწოდების ქვის სვეტზე. ყურძნის მტევნებს შორის ამოკვეთილია ხარის თავი (შევადართ საქონლის მფარველ და ვენახის

გამხარებელ ქართულ წარმართულ ღვთაება ბოსელს). მართალია, ქრისტიანობამ ცეცხლს მისცა ვაზისა და ღვინის წარმართულ ღვთაებათა კულტები, მაგრამ „სიცოცხლის ხედ“ გაცნობიერებული ვაზი ქრისტეს სიმბოლოდ აქცია. ქრისტე ამბობს: „მე ვარ ვაზი ჭეშმარიტი, მამაჩემი კი მევენახე“ (იოანე 15,1). „მე ვაზი ვარ, თქვენ კი – ლერწები. ვინც ჩემში რჩება და მე მასში, იგი ბევრ ნაყოფს ისხამს“ (იოან. 15, 5-6). ქრისტემ წყალი ღვინოდ აქცია – „ღვინო სხვა არაფერია, გარდა ვენახის მიერ შეცვლილი წყლისა“, ამგვარად, ქრისტე ვენახია.

მევენახეობა-მეღვინეობა იქცა ეროვნულობის, ქართველობის დაცვისა და შენარჩუნების მძლავრ სტიმულად. „ჩვენებურ გლეხკაცს ვენახი და ხილნარი მარტო გამორჩომის წყაროდ კი არ მიაჩნია, არამედ იმ წმინდა აუზადაც, სადაც მის მამა-პაპას თავისი ოფლი მოუდენია და მიუბარებია საშვილიშვილოდ. ჩვენში რომ გლეხკაცმა თავი დაანებოს თავის ადგილს, ჯერ უნდა გულიდამ ამოიღოს თავისი თემი, თავისი ოჯახის წარსული, თავისი მამა-პაპა, რომელთა ნაშთი, ძეგლი თვითოეული ვაზია, თვითოეული ხეა, მამა-პაპის ხელით დარგული და ოფლით მორწყული, და რომელსაც იგი სამკვიდროს ეძახის. ყოველ ამის გულიდამ ამოღება ძნელია“, ბრძანებდა ილია.

წმინდა ნინოს ვაზის ჯვრით ხელში შემოსვლა საქართველოში დასტური იყო იმისა, რომ მან იცოდა, რაოდენ მაღალგანვითარებულ (იგულისხმება მევენახეობა) ქვეყანაში შედიოდა განმანათლებელი. რაც შეეხება ქართულ საგალობელს „შენ ხარ ვენახი, ახლად აღყვავებული, მორჩი კეთილი, ედემში დანერგული...“ (მეფე დემეტრე პირველი), მან საუკუნეებს გაუძლო და ერის მუსიკალური საგანძურის მშვენიერადაც იქცა.

იოანე პეტრიწი საუბრობს ქალდეველთა ვარსკვლავურ სიბრძნეზე და მიაჩნის, რომ ყოველივე ეს არ ეწინააღმდეგება ქრისტიანულ, ბიბლიურ სიბრძნეს. ქართველობას ქრისტიანობა არ მიუღია თავისი კოსმიური და კაცობრიული წარმოდგენებისგან მოწყვეტით. იოანე პეტრიწი ამბობს, რომ კაცობრიული სიბრძნე, (წარმართული, ანტიკური, ორფიზმი, ქალდეველთა მოძღვრება, პლატონიზმი, ნეოპლატონიზმი) კი არ უნდა უარყოფოთ, არამედ უნდა განვაახლოთ.

ღვინის კულტის უძველეს გამოძახილად უნდა მივიჩნიოთ მარანის წმინდა ადგილად გამოცხადების ფაქტი. ქართველები მარანში ატარებდნენ საოჯახო რელიგიურ რიტუალს, იგი ითვლებოდა ჯვრისწერისა და ბავშვების ნათლობის

სასურველ ადგილად. მთიულეთსა და სვანეთში სალოცავებთან გვხვდება ღვინის ქვევრები.

სამეგრელოში ახალ წელს ოჯახის უფროსი „ოხვამერ მარანში“ (სალოცავი მარანი) შევიდოდა და იტყოდა: „ბალი სავსე, მარანი სავსე, ჩემი მამული სავსე, ჩემი მამული დატვირთული, სხვის მამულში კი ფურცელი“.

გურიაში ახალ წელს ოჯახის წევრები ქვევრის თავზე გროვდებოდნენ, „კალმახის დაკელის“ ცერემონიალს აწყობდნენ და მღეროდნენ: „ოი, გიდელო, გიდელო, ჩემი ვენახი სავსეა წვნიანი მტევნებით, სხვისში კი არის მხოლოდ გამსმარი ფურცლები“.

ლენხუმში, ნათლისღება დილით, ოჯახის უფროსი ქვევრთან მივიდოდა და დაილოცებოდა: „ღმერთო, შენ მიეცი ბარაქა ჩვენს ბეღელს, ნუ ამოგვიღევ ჭურში ღვინოს“.

განუსაზღვრელია რელიგიის როლი ჩვეულებებისა და ტრადიციების ჩამოყალიბება-შენარჩუნების საქმეში. ქრისტიანული რელიგია მეტ შემწყნარებლობას იჩენდა ეროვნულ წეს-ჩვეულებებისადმი. აღმოსავლეთ საქართველოს მთის მოსახლეობის წარმართულ რიტუალებში ლუდი იყო გამოყენებული, რაც შემდგომში ქრისტიანულმა რელიგიამ წინააღმდეგობის გარეშე მოხერხებულად მოარგო მისთვის სასურველ ვითარებას. ლუდის მოხმარების უძველესი ტრადიცია განაპირობებდა ადამიანთა ფხიზელი ცხოვრების წესს.

ქართველი კაცი ღვინის დაყენებას დიდი პასუხისმგებლობით ეკიდებოდა. ზედაშუა მევენახის სინდისი, ღვინით ინათლებოდნენ მისი შთამომავლობა. თაობიდან თაობას გადაეცემოდა ღვინის დაყენების ქართული წესები: კახური (ჭაჭაზე სრული დადულებით – ექსტრაქტული ღვინოები), იმერული (ჭაჭაზე დადულების გარეშე – არაექსტრაქტული), რაჭული (ჭაჭაზე ნახევრად დადულებული).

ქართული გაგებით, ღვინო ყურძნის ბადაგის („ტკბილი“) სრული სპირტული დუდილით (მშრალი ღვინო) მიღებული პროდუქტია. ბერძნებისა და სხვა ევროპელებისაგან განსხვავებით, ჩვენში წყალგარეული ღვინის სმა მიღებული არ იყო. მას მხოლოდ ბერები სვამდნენ. საქართველოში ღვინის ფალსიფიკატორი საჯარო გაიციცვას იმსახურებდა და მატერიალურადაც ზარალდებოდა. „დასტურლამალში“ ნათქვამია, რომ ღვინის მიმღებმა უნდა „ნახოს, თუ ან წყალნარევი ან ქვევრის-გემოვანი, ან უხელობითა წამხდარი იყოს, ის ღვინო

გამუართუან და ერთი იმთონი მემარნეს სხვა წაართვან თავისი“. ღვინის ღირსების დაცვა ევალებოდა, როგორც მემარნეს, ისე მეღვინეს. მათ შორის პასუხისმგებლობა გამიჯნული იყო. „თუ მეღვინეს წაეხდინოს, იმან ზღოს, თუ მემარნეს წაეხდინოს, იმან ზღოს“. ღვინის ღირსების დაცვა მხოლოდ კანონით – დიქტატით შეუძლებელი იქნებოდა, რომ არა მყარ ნიადაგზე აღმოცენებული უძველესი ტრადიციები და ეთიკური ნორმები. მარანში ღვთის მსახურების შესრულებისას იტყოდნენ: ღვინო დაწმენდილი, სასახლე გაწმენდილიო. ღვინო განიხილებოდა, როგორც ცოცხალი ორგანიზმი: დაბადება (მაჭარი), სიჭაბუკე (ახალი ღვინო), სიჭარმაგე (ძველი ღვინო) სიკვდილი (ღვინის დაშლა). ქართველი კაცი შეილივით უფროთხილდებოდა ღვინის სიცოცხლეს. მეღვინის მზრუნველ ხელს შეეძლო ახალდაბადებული ღვინისთვის აეცილებინა „ჭურის ხელი“, „ნახმელარი“, „მზის ხელი“, „იჩიში მუნოდვალა“ („ბრკე“), „ღვინიში დაბუვება“ (დაძმარება), „ღვინის მოღობა“ და სხვა მრავალი დაავადება. ქართველი მეღვინე ზრუნვის ობიექტის კარგი შემფასებელი რომ ყოფილა, ნათლად ჩანს მდიდარი სადეგუსტაციო ტერმინოლოგიიდან: „თავანკარა“, „მხურვალე“, „კაზმული“, „მარახოში“, „ციცხინა“, „ჩინჩხალა“, „ფრთიანი“, „ჩიხირი“, „შუმი“, „მხე“, „უხეში“, „ტოპკირა“, „ეიშხა“, „მოლეღვილი“, „ჭმახი“ და სხვ.

ღირსების მიხედვით, ღვინო შეიძლება ყოფილიყო „მსუბუქი“, „საშუალო“ და „უმჯობესი“. ღვინის შებღალვის თაობაზე ილია ჭავჭავაძე წერდა: „ჩვენებური ხალხი ძალიან პთაკილობს ღვინოში ყურძნის წვენი მგეტი სხვა რაიმე ჩაურთოს და ვისაც ეგ კანტი კუნტად სადმე გაუბედნია, ყოველივე ღონისძიება უხმარია არავინ შემიტყოსო ესოდენ სირცხვილად და ცოდვად მიაჩნდა ჩვენში ყველას წმინდა წვენი ბუნებისაგან მოცემულის ყურძნისა წაეწმიდა და შეებღალა რითიმე თავის შიგნით ჩამატებულით და ჩვევითა.“[5]. ევროპაში, ჩვენგან განსხვავებით, ღვინის არომატიზატორად ოდითგანვე იყენებდნენ სხვადასხვა მცენარის ფოთლებსა თუ ყვავილებს. იტალიაში ვერმუტი (ცნობილია ტურინის ვერმუტი) მზადდება ალპური ბალახების ექსტრაქტის დამატებით. იტალიაში სპირტის გამოყენებით შეიქმნა აპერატივები და ე.წ. ლიქიორული ღვინოები. პორტუგალია ცნობილია პორტვეინით (ოპორტოს რეგიონი), მადერით (კუნძული მადეირა) და ლიქიორული ღვინოებით; ესპანეთი – დასპირტული ღვინით, ხერესით (ხერეს დე ლა ფრონტეირა). ასევე დასპირტული ღვინოებია: მუსკატი (იტალია), ტოკაი (უნგრეთი), მალაგა (ესპანეთი), მარსალა (კუნძული სიცილია), კაგორი (საფრანგეთი).

„ჩვენებური ღვინო მართალი ღვინოა“ – ამბობს ილია. ქართული ღვინის უმთავრესი ღირსება ბუნებრიობაა. მხოლოდ ნატურალურობამ და არა ხელყოფამ მოუტანა სახელი კახური ტიპის თეთრ და წითელ ღვინოებს. ქართველი ალალი კაცის ღოიადლობით შეიქმნა „ღვინო მანავისა კეთილი“, „ღვინო კოდოლისა წარჩინებული“, იმერეთში – სვირული, ობხური, ბაღდადური, დიშური, ალადასტური; რაჭაში – „ყიფიანის ღვინო“, თეთრა, უსახელოური; გურიაში – ჩხავერი; სამეგრელოში – ოჯალეში; ქართლში – მუხრანული, ატენური, მეჯვრისხეული, ხიდისთაური და სხვ. ვახუშტი ბაგრატიონის მიხედვით, ოკრიბაში, საჭილაოში, სამიქელაოში, ოდიშსა და გურიაში „მსუბუქი“, მაგრამ „მხნე – გემოიანი“, „კარგი“, „გემოიან-სუნიანი“ ღვინოები დგებოდა [6].

მაღალი ღირსების კახური ტიპის ღვინოები დგება 400-750 მეტრ სიმაღლეზე განათებულ მთის ფერდობებზე მოქცეული ვენახების მოსავლიდან. იმერეთის სვირული ტიპის ღვინო დგება 125-400 მეტრი სიმაღლის მთისწინა კალთებზე (ვანი, ბაღდადი, ზესტაფონი, ხარაგაული) გაშენებული ჯიშური ყურძნიდან. ოდითგანვე ჩვენი ქვეყნის ყველა ისტორიულ კუთხეში, ვერტიკალური ზონალობისა და ცალკეულ ჯიშთა სავეგეტაციო მონაცემების გათვალისწინებით, ხალხს მევენახეობისთვის განსაზღვრული ადგილი ჰქონდა შერჩეული. ძველქართული ვახის სახეობები საუკეთესოდ ერწყმოდა ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებს. ცალკეულ სოფელსაც კი თავისი მიკროკლიმატის და ნიადაგის შესაფერისი ჯიში მოეპოვებოდა. ყურძნის ჯიშურ თვისებებთან ერთად მთის ფაქტორმა ბუნებრივი ცქრიალა და ტკბილი ღვინოების ფორმირებისათვის აუცილებელი პირობა შექმნა. ცალკეულ სოფელსაც კი თავისი მიკროკლიმატის და ნიადაგის შესაფერისი ჯიში მოეპოვებოდა. გურიაში (ბახვი, ლიხაური, შემოქმედი, ასკანა) ჩხავერის ყურძნის ჯიშიდან დგებოდა მაღალი ღირსების ბუნებრივი ცქრიალა ღვინო. რაჭაში, რიონის მარჯვენა სანაპიროზე, მზიან, თირნიადაგიან ფერდობებზე გაშენებული ალექსანდრეული და მუჯურეთული იძლეოდა ბუნებრივ ტკბილ საყოველთაოდ ცნობილ „ყიფიანის ღვინოს“. ქართული ღვინოების სამარკო ასორტიმენტში შევიდა „ქინძმარაული“, „ხვანჭკარა“, „უსახელოური“, „ოჯალეში“ და სხვ.

ბიბლიის სიბრძნე გვასწავლის, რომ კვების წესი და ხასიათი განაპირობებს ადამიანის არა მხოლოდ ჯანმრთელობას, არამედ მის სულიერ მდგომარეობასაც.

კვებასთან დაკავშირებული აღკვეთები და შეზღუდვები ყოფითი ტრადიციებისა და რელიგიური მსოფლმხედველობის უდიდესი მოვლენაა.

მარხვა ქრისტიანისთვის არის მონაწილეობა თვით ქრისტეს მარხვაში, რითაც უფალმა გაათავისუფლა ადამიანი საკვებზე, მატერიალსა და სამყაროზე სრული დამოკიდებულებისაგან. მარხვის საიდუმლოს მიხედვით, საკვებს, რითაც ჩვენ ვსაზრდოობთ და სიცოცხლეს, რომელსაც ეს საკვები გვინარჩუნებს, იძლევა მხოლოდ ღმერთი.

მარხვა არ არის მხოლოდ საკვების აკრძალვა, მას თან უნდა ახლდეს საკუთარი თავის ღვთიურ რეალობაში გაცნობიერებისა და განმტკიცების ცდა, ანუ სულიერი ძალისხმევა.

საქართველოს მთიელი მოსახლეობა მარხვაში ჭამდა ნივრის ხინკალს, მოხარშულ ლობიოს, თევზს, ველურად მზარდ მხალეულს და მწვანილს. სვანეთში, სულიწმიდის მოფენის შემდეგ, ორშაბათიდან შაბათამდე, იკრძალებოდა რძე და რძის პროდუქტები. იანვარში, ახალი მთვარის შემდეგ, იწყებოდა აკრძალვა ხორცზე, თებერვლიდან – ყველზე. ხორცი იკრძალებოდა ხორცის შაბათიდან აღდგომამდე. ხორცის შაბათიდან ერთი კვირა დაშვებული იყო ერბო. მთიულეთში, დიდმარხვის პერიოდში, ყოველ შაბათ საღამომდე ყველანაირ საჭმელს კრძალავდნენ, ასევე იქცეოდნენ გუდამაყარში, ქიზიყსა და სვანეთში სამშაბათსა და პარასკევს [7,121].

სამეგრელოში მარხვის შესახებ არქანჯელო ლამბერტი წერს: „მარიამობის მარხვის შემდეგ დადგება შობის მარხვა, რომელიც გაგრძელდება ორმოცი დღე შობამდე. ამ მარხვაში არამც თუ ხორცი, არამედ კვირაში სამი დღე თევზიც არ იჭმევა“ [8,131].

რაჭაში „ბოლსობის“ წინა დღეს, დილიდან საღამომდე, მამრობითი სქესის ბავშვებს აუცილებლად უნდა ემარხულათ, არ უნდა ესვათ და ეჭამათ. გარდა ამისა, ბავშვებს ამარხულებდნენ „ღორისპარასკევს“, ამას „ბავშვთა პირის უწყობას“ უწოდებდნენ [9,24].

დასკვნის მაგიერ: „ჩვენ გვიყვარდა ჩვენი მამული, ჩვენი მიწა-წყალი, უმისოდ ჩვენი თავი ვერც კი წარმოგვედგინა, და ამ სიყვარულმა, ამ მიკერებამ მიწაზედ, თუ შეიძლება ასე ვთქვათ, შეჰქმნა თვით ჩვენი ისტორიაც. ჩვენი ძალ-ღონე, ჩვენის ცხოვრების და ვინაობის ბურჯი, ჩვენი მკვიდრი და უტყუარი შემნახველი, ჩვენი სიკეთე და სიმდიდრე მიწა და გუთანია“. ილია ჭავჭავაძის ეს სიტყვები მუდამ უნდა გვახსოვდეს.

საქართველოს სოფლის მეურნეობა საუკუნეების მანძილზე სარწმუნოებრივ პრინციპებზე დაყრდნობით ვითარდებოდა – სამეურნეო საქმიანობის საფუძველს ქრისტიანული ეთიკა წარმოადგენდა, – წარმოებით ურთიერთობებში ადამიანის ქცევა შეესაბამებოდა რელიგიური რწმენით დამკვიდრებულ ტრადიციებს, რომლებიც ობიექტურ რეალობაზე იყო დაფუძნებული.

საკვები ღმერთის ნაბოძები „სიცოცხლის საშუალებაა“ (**Lebensmittel** – საკვები პროდუქტი, სიტყვა-სიტყვით „სიცოცხლის საშუალება“).

ჩვენ პურთან და ღვინოსთან ერთად ვჭამთ და ვსვამთ „ღვთის სიტყვას“, ვეზიარებით ქრისტეს ხორცსა და სისხლს. ამ საკვებშია სიცოცხლე.

პაატა კოლუაშვილი

პროფესორი, ეკონ. მეცნ. დოქტ.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Негруль А. Виноградство с основами атпелографии и селекции. М., 1956.
2. Жуковский П. Культурные растения и их сородичи. М., 1950
3. Кагаров Е. Культ Фетишей растений и животных в древней Грузии. С. Петербург, 1893.
4. ლეკიაშვილი ა. შენ ხარ ვენახი. თბილისი, 1972
5. ჭავჭავაძე ი. ღვინის ქართული დაყენება. თხზულებანი, ტ. 8. თბილისი, 1956.
6. ვახუშტი ბატონიშვილი. აღწერა სამეფოსა საქართველოსი (საქართველოს გეოგრაფია). თბილისი, 1941.
7. Джикия Н. Культура питания Грузинских горцев,Тбилиси, 1977.
8. არქანჯელო ლამბერტი. სამეგრელოს აღწერა. თბილისი, 1938.
9. სოსაძე ა. წეს-ჩვეულებათა აკარგიანობის კრიტერიუმისათვის. თბილისი, 1975.
10. ბახტაძე დ. კოლუაშვილი პ. ქართველთა კვების კულტურა. „ინოვაცია“, თბ. 2009